

Številka vsak četrtek in  
vsega s poštno vred ali  
v Mariboru s pošiljanjem  
na doma celo leto 32 din.,  
pol leta 16 din., četril leta  
8 din. Irven jasoslavije  
16 din. Naročnina se pošlje  
na upravnitvo „Sloven-  
skega Gospodarja“ v Ma-  
riboru, Koroška cesta 5.  
Lati se dopolnja do od-  
povedi. Naročnina se pla-  
čuje v naprej.  
Telefon interurban št. 115.

Posamezna številka stare 1-50 din.

P.Št. in plačana v gotovini.

Uredništvo je v Mariboru,  
Koroška cesta št. 5. Roko-  
plati se ne vračajo. Upravn-  
ništvo sprejema naročila,  
inzerate in reklamacije.

Cene inzeratov po dogo-  
voru. Za večkratne oglase  
primeren popust. Nezapu-  
stite reklamacije, so pošiljate  
proste.

Cekovni račun poštnega  
urada Ljubljana št. 10.603.  
Telefon interurban št. 115.

# SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

7 številka.

MARIBOR, dne 14. februarja 1924.

58 letnik.

## Naše in srbijansko pojmovanje o svobodi in delu.

Ker demokratični in samostojni očetje centralizma v Sloveniji ob navlaki in zmedli pristno srbijanskih naredb in uvedb, ki so za naše kraje nemogoče, toliko tajijo in zavračajo svojo krivdo, naj sledi v stvarno presojo: kdo je kriv, govor poslanca Vesenjaka povodom razprave v parlamentu, ko je bila zopet najbolj nazadnjaška odredba o kuluku na dnevnem redu.

Govornik je najprej ugotovil ogorčeni odpor proti kuluku — turški dedščini v vseh nesrbskih krajih, dokazal, da imamo mi drugo pojmovanje o svobodi, o delu, o dolžnosti in načinu dela ter potem takole razložil naše zahteve:

### Kulučenje v Sloveniji.

Zavedajoč se vseh pomanjkljivosti smo mi nastopali že od vsega početka tudi proti vašemu načinu poprave cest in potov v naši državi, in doživeli smo res šikane celo v Sloveniji, kjer se sicer ni praktično izvajal ta zakon. Vlada, odnosno gospod minister gradjevin je izjavil ob priliki razprave o kuluku, da v Sloveniji ne bo uvajal kuluka, ako tam ne bo potreben. V resnici se ga dosedaj tudi ni posluževal, in vlada je v tem držala svojo besedo. Toda, če nismo ravno kulukovali na podlagi zakona, imamo itak dovolj kuluka v direktnih davkih vsled tega, ker se ti še niso izenačili in na obremenjujejo bolj nego druge pokrajine. Mi smo plačevali več, nego nam gre po gospodarski pridobitni moči, po številu prebivalstva in obsegu naše naše zemlje.

### Zmede med upravno oblastjo in občino.

Ker je zakon uveden za celo državo, se je zahtevalo tudi od pojedinih naših občin, da morajo napraviti sezname davčnih obvezancev za kuluk, zlasti od onih naših malih političnih občin, ki so popolnoma drugače organizirane, nego vaše srbijanske. Te občine nimajo niti možnosti, izdelati takih seznamov brez sodelovanja davčnih uradov. In kaj se je zgodilo? Da morejo župani zadosliti zakonu, so te občine zahtevale od davčnih uradov spiske davčnih obvezancev. Toda kaj so jim na to večinoma odgovorili davčni uradi? To ni naša naloga. Ako hočete imeti spise davčnih obvezancev, jih morate plačati. Torej vidite, nepotrebne šikane: mi smo imeli z jedne strani od vlade zagotovilo, da se kuluk pri nas ne bo izvajal, a z druge strani se pa zopet zahteva od ene in iste vlade, da morajo naše občine predvidene spiske napraviti in plačati. Ali to je samo eno. Imamo pa še drugo! Sedaj, ko so pojedini občinski načelniki dobili one spiske o davčnih obvezancih, se je šlo za to, da po zakonu in pravilniku napravijo sezname onih, ki morajo kulukovati. Kakor je ravnati in postopati

glade onih davčnih obvezancev, ki imajo svojo posest v dveh, treh ali več političnih občinah? Poedini občinski predstojniki so stavili upravnim oblastem vprašanja, ali naj stavijo takšne davčne obvezance samo v seznam ene občine ali v dva, tri ali celo štiri. — Upravna oblast jim na ta vprašanja ni vedela odgovoriti, ker v pravilniku in zakonu o tem ni nič navedeno.

Poleg tega imamo prilično število ženskih davčnih obvezank. Sedaj je bila za župane uganka, ali so tudi one dolžne fizično (z delom) opravljati kuluk in ali so dolžne plačevati za kuluk ali ne, ako ga fizično ne opravljajo, in ali se sploh morajo uvesti v sezname ali ne, ker v zakonu tega zopet ni.

Med davkoplačevalci imamo tudi osebe, ki so mlajše od 18, in starejše od 50 let, in zakon kakor tudi pravilnik pravi, da so te osebe kuluka oproščene. Nastane zopet vprašanje, ali se stavijo te osebe v sezname kulukarjev, ali ne? Nikdo ni tega znal. Vidite, to so nekatere nezgode in neprilike, ki so napravile celo vznemirjenje med narodom. Ljudje so se razburjali po krivdi vladel in zakaj to? Samo, da se formalno zadosti zakonu, o katerem nam je vlada slovesno izjavila, da se ne bo uvajal v Sloveniji. Posledice so bile to, česar nočemo ne mi, ne vi, in kar je prišlo samo po sebi. Ljudje so rekli: V tem prokletem centralističnem Beogradu delajo take zakone, da se nikdo v njih ne spozna. Zakaj pa so naši načelniki posameznih občin ali župani, kakor jim pravimo mi, v taki negotovosti? Omenil sem že, da je bilo to iz vzroka, ker upravne in politične oblasti same niso znale dati potrebnih pojasnil in navodil.

### Naš cestni zakon.

Mi v Sloveniji imamo za popraviljanje in napraviljanje cest čisto jasna zakona, in zanimivo pri tem je sedaj še to, da novi zakon o kuluku ne pove, da se naša stara zakona razveljavita in ukineta. (Medklic nekoga Srbijanca: Ali hočete poseben zakon o zgradbi cerkev?) Hvala Bogu, poleg cerkev gradimo tudi boljše hiše kakor vi! In še to! Ako bi bilo več in bolj iskrene vere, proti kateri vzklikate, ne bilo bi toliko zlorab v naši javnosti, katero preveva brezverski duh. Torej pri nas na Stajerskem imamo pravzaprav dva cestna zakona in sicer občinski red iz leta 1866, po katerem se upravljajo poti in okrajne ceste, ker imamo pri nas organizacijo okrajnih zastopov; na Kranjskem pa imajo čisto moderni nov zakon, katerega je ustvarila v bivšem deželnem zboru vojvodine Kranjske naša večina, s katerim zakonom se lahko ponašamo in kateri bi lahko bil vzgled celi državi. In ta zakon je še poleg vašega kuluka v veljavi.

### Posledice slabega zakona.

Vidite, ker so razmere take, ker zakona in pravilnika o kuluku ne razumejo niti pravniki, niti upravni organi, še manj pa priprosti ljudje, ki nimajo znanja

zakonov, za to je jasno, odkod to vznemirjenje. Do vznemirjenja pa je prišlo še iz drugih razlogov, namreč radi tega, ker se je iz tega vprašanja napravilo nekako politično vprašanje, in zanimivo je to, da so oni, ki so dosedaj vedno pritrjevali vladi pri ustvarjanju ustave, pa tudi pozneje, in ki pritrjujejo sedaj v «Narodnem dnevniku» zopet vladni večini, bili zopet tisti, ki so najbolj vznemirjali narod. Naj še omenim, da zakon o kuluku ne odgovarja našemu pravnemu načinu in ne našim gospodarskim razmeram. Pri nas nihče ne ve, kaj pomeni «kategoriziranje puteva». Pri nas se pravilnik o kuluku ne more porabiti, tudi, če bi vlada to hotela, zaradi dejstva, ker pri nas nimamo občinskih sodišč. Iz tega razloga tudi ne bi mogli zadostiti pravilniku. Kako bi mogli oni, ki fizično (z delom) kuluka ne opravijo, položiti odpadajoči znesek v denarju pri občinskem sodišču, ko vendar tako občinsko sodišče pri nas sploh ne obstoji? Ako v celoti, kakor želi tudi gospod minister, primerjamo zakon o kuluku s pravilnikom, potem izgleda vsaj meni sledeče: zakon hoče predvsem doseči dejansko delo poedina, pravilnik pa veliko bolj povspešuje plačevanje v denarju na mesto dela, in ker govori pravilnik o plačevanju v gotovini, moramo nekaj pripomniti tudi o krivični in napačni progresiji (stopnjevanju). Progresivnost dajatev sama na sebi v načelu je na mestu, odgovarja ustavi in so cialnim kakor tudi gospodarskim razmeram, je torej pravična, toda biti mora tudi primerna. Da pa to ni po sedanjem pravilniku, naj navedem vzgled. V 4. kategorijo ali vrsto kulukarjev spada posestnik, ki plačuje recimo 990 D direktnega davka, in on plačuje 1.120 D za kuluk. Kategorija 5. pričena s 1.000 D. Recimo, da plačuje davčni obvezanec 1.010 D davka, potem plača obvezanec 2.800 D za kuluk. Torej, razlika v direktnih davkih je le 20 D, razlika v plačilu za kuluk za 1700 D. Ali je to pravilna in pravična progresivnost? Jaz mislim, da je to stvarno popolnoma zagrešeno. Torej ta progresivnost tudi na noben način ne sme in ne more ostati.

### Vlada tepta samostojnost.

Dalje je načelne važnosti: vlada in vladna večina, katero tvori stranka, ki je izšla iz borbe za samoupravo, ta vlada in vladna večina jemlje vso inicijativo in eksekutivo (samostojnost) samoupravnim telesom: občini, okraju, okrajnemu cestnemu odboru in pokrajini, ter jo daje birokratom. To je za nas načelna stvar, kateri bi morala tudi vladna večina posvečati večjo pažnjo. Mi ne smemo birokratizirati naše države, kakor je bila Avstrija, temveč jo demokratizirati v smislu našega, pa tudi vašega prvobitnega programa. Odločno zahtevamo, da se da samostojnost v smislu demokratičnega načela občinam, okrajem in pokrajinam. In z stališča in predvsem z ozirom na naše razmere in z ozirom na to, kako mi tamkaj popravljamo, in na novo

## Živ pokopan.

Po angleškem izvirniku A. Bennetta napisal Paulus.

15. nadaljevanje.

Sodnik je zasliševal priče.

Prvi je bil poklican zdravnik dr. Peter Kovač, dolg, suh, zdelan človek v črnem fraku in z belo ovratnico. Plaho se je smehljal, si mencial roke, pokašljeval in si pri tem držal dlan pred usta.

«Pripovedujte,» mu je rekel sodnik po običajnih uvodnih vprašanjih, «kako je bilo pri smrti Aleša Blaža!»

«Tisti dan — v nedeljo zjutraj je bilo — je prišel k meni neki človek in pravil, da je bolan. V prsih mu je hropelo in piskalo. Najbrž prehlad, sem dejal. Rekel sem mu, naj leže in da ga bom na večer prišel pogledati.»

«Ali je povedal svoje ime?»

«Ne.»

«Ste ga poznali?»

«Ne.»

«Naprej prosim!»

«Po noči, ob dveh zjutraj je bilo, sem potrkal na njegovo stanovanje. Po dolgem času mi je prišel odpirati neki človek —»

«Kdo je bil?»

«Oni gospod tamle —!»

Zdravnik se je boječe smehljal in pokazal na Aleša Blaža, ki je sedel med pričami.

«Ste ga poznali?»

«Ne.»

«Ali je povedal svoje ime?»

«Ko sem prišel, mi ga je povedal. Preden sem pa odšel, sem ga vprašal, ali je on Aleš Blaž ali le njegov sluga.»

«Zakaj ste ga tako vprašali?»

«Mož se mi je zdel sumljiv.» — «Čujte! Čujte!» je šlo po dvorani. — «Po vsem kar sem videl v samotni hiši, sem namreč sklepal izprva, da je bolnik Aleš Blaž. Mož, ki je prišel v nedeljo zjutraj k meni, je rekel, naj pridem v hišo Aleša Blaža. In našel sem ga v postelji, ki je bila vsekakor gospodska, ne pa služabniška. Pa ko sem tistega gospoda tamle — zdravnik je pokazal na Aleša — vprašal, ali je imel gospod Aleš Blaž kaj sorodnikov, se je nekam sumljivo začudil —. In ko sem ga naravnost vprašal, ali je on Aleš Blaž ali le njegov sluga, je vidno boječe in plaho odgovoril — in šele po kratkem premisleku —, da je njegov sluga. Kakor rečeno, mož se mi je zdel sumljiv. Pa stvari so se naglo razvijale, saj veste, kako je, če kdo umrje. Ni bilo časa, da bi stvar natančneje preudaril in preiskal. Prišel je gospod Šime Blaž. In tudi njemu je rekel onile gospod tam, da se piše za Hinkota Brglez in da je sluga rajnega. Gospod Šime Blaž je sorodnik Aleša Blaža, verjel mu je in zato sem tudi jaz opustil svoje dvome ter se nisem več brigal za vso zadevo.»

«Ali ste prepričani, da je onile gospod tam — sodnik je pokazal na Blaža — vedoma zatajil resnico in se izdal za Hinkota Brglez in da je torej on Aleš Blaž?»

«Prepričan nisem. Pa kakor sem dejal, njegovo obnašanje mi je bilo sumljivo in je zapustilo v meni vtis, da mož nekaj prikriva.»

Po dvorani je zašumelo, tožitelj Šime Blaž je gubal čelo, obtoženec Ivan Dvoržak je pogledoval po Alešu

Blažu, sodni dvor je stikal glave in državni pravdnik se je samozavestno smehljal.

Druga priča je nastopila, tajnik hotela «Pri solncu».

Črnooblečen je bil, zlat ščipalnik se mu je zibal na nosu. Presunljivo so gledale njegove oči, rezko je donel njegov glas in nervozno se je poigraval z zlato verižico.

Po običajnih vprašanjih in odgovorih je pripovedoval takole:

«Tistikrat, v pondeljek zvečer je bilo, sem stal v veži našega hotela z nekaterimi gospodi, tudi gospod Aleksander Delmonte, član kraljevske akademije in njen slovstveni izvedenec, je bil poleg. Govorili smo seve o nenadni smrti pisatelja Aleša Blaža. — Boječ, plašen človek stopi iz gostilniške sobe v vežo. Tisti gospod tamle je bil.» Tajnik je pokazal na Aleša Blaža.

«Ste ga poznali?»

«Ne.»

«Ali poznate Aleša Blaža po videnju?»

«Ne.»

«Prosim naprej!»

«Gospod je naročil sobo in vprašal sem ga po imenu in poklicu. Dejal je, da se piše za Aleša Blaža in da je pisatelj —»

Številni «Oho!» so zadoneli po dvorani in za njimi «Pssst! Pssst! Poslušajte!» Vratovi so se še huje stegovali, tajnik pa je nadaljeval:

«Ko je gospod izrekel to ime, se je vidno prestrašil in je zbežal. — Dobili smo vtis, da se je gospodu ali zmešalo, ali pa da v zadevi Blaževe smrti nekaj ni čisto prav. Pogovarjali smo se o čudnem gostu. Njegovo bo-

gradimo naše pote in ceste, ter z ozirom na odnose, ki pri nas vladajo, posebno pa tudi z ozirom na razmah dela pri nas, ki ne dopušta, da bi ljudje lenuharili pri izvrševanju kuluka po javnih cestah, odklanjamo vaš način popraviljanja in napraviljanja cest in potov kod najslabši in najbolj neprimeren.

#### Socialna krivičnost kuluka.

Se ena stvar je, o kateri se ni vodilo dovolj računa, a to je, da je zakon o kuluku in pravilnik, kakoršen je, tudi socialno skrajno krivičen. Kako morete zahtevati od človeka, ki danes sam sebe in svojo družino s svojim delom težko preživlja, da bo 14 dni v letu žrtvoval na kuluku? Plačati itak ne more. To je tudi stran, katere se ni dovolj uvaževalo niti v zakonu, niti v pravilniku. Omenil sem že tudi, da je zakon v nasprotju s še postoječim našim zakonom. Mi torej načelno odklanjamo ta način popraviljanja in napraviljanja potov in cest.

Mi zahtevamo, da vlada ta zakon in pravilnik ukine in da izvrši svoje obveznosti, ki izvirajo iz obstoječih naših veljavnih zakonov, nič več in nič manje. Kakor mi moramo plačevati po zakonu one znanе nekdanje deželne doklade, tako naj bo v veljavi tudi cestni zakon za vojvodino Kranjsko in občinski zakon za bivšo vojvodino Štajersko, po katerem mora na primer na Štajerskem za gradbo novih potov in cest dežela prispevati 50 odstot. in za vzdrževanje in popravo okrajnih cest 1. in 2. razreda po eno tretjino vseh stroškov. Deželne doklade je pač prevzela država, obveznosti pa ne.

#### Vlada naj izpolni svoje obveznosti.

V ministrstvu za javna dela in njegovo sekcijo v Ljubljani je prišla cela vrsta uradnih vlog od okrajnih zastopov v Ptuju, Mariboru, Celju itd., kjer se je zahtevalo, da se po zakonu poravnajo dolgovi za popravo in napravo cest od leta 1921 naprej. Ti dolgovi še niso plačani, čeravno jih je vlada po zakonu dolžna plačati. Po zakonu so se doklade predpisovale in tudi že povečale, vlada pa svoje dolžnosti ne vrši. Mi imamo glede poprave potov različno prakso, in vemo, da je vsak drugi način popraviljanja in napraviljanja cest, slabši, kakor je naš. Tudi gospod minister notranjih zadev je priznal, da je način popraviljanja in napraviljanja potov po kuluku slab. Ako je slab, potem ga moramo vendar v interesu države in prebivalstva odstraniti in nadomestiti z dobrim. To je za mene nekaj samoobsebi umevnege.

#### Zahtevamo dobre zakone.

Vi govorite vedno tako vznemirjeno in navdušeno o ujedinenju. In kaj delate? Dobrih zakonov za elo državo ne proširjate, proširjate same slabe, dobre pa ukinjete. Ujedinenje pa mi razumemo tako, da se dobri zakoni proširjajo in uporabljajo za celo državo, in ako bi vi gospodje iz vladne večine čitali in kritično premotriili cestni zakon za bivšo vojvodino Kranjsko, bi videli, da vam ni treba sestavljati nobenega novega zakona in pravilnika, ampak samo ta cestni zakon prinesiti pred narodno skuščino. Seveda je treba pri tem tudi samouprave posameznih pokrajin. Meni se pa zdi, da vi ne boste sprejeli našega dobrega zakona, ki ga imate že gotovega in ki se je v praksi obnesel, ampak, da boste popravili vaš zakon ali vsaj vaš pravilnik k temu zakonu. Ako popravite pravilnik, potem vam praktično predlagam, da ga prilagodite nekako našim zakonom s tem, da daste državljanom tudi samostojnost v občini in okrajih. Drugič zahtevamo, da noben državljani ne bo šel delati izven svoje občine, tretjič pa, da bo denar, ki se bo plačeval namesto fizičnega dela,

ječe obnašanje in posebič dejstvo da je pobegnil, ko je povedal svoje ime, to se je zdelo vsem zelo sumljivo. Znoel človek recimo, so dejali, ki bi si bil nadel v svoji zmešani domišljiji ime pravkar umrlega velikega pisatelja, bi ne bil zbežal, ampak bi bil kdove kaj še vse povedal in bi dokazoval, da je res Aleš Blaž ita. — Nič čudnega bi ne bilo, je poudarjal gospod Aleksander Delmonte, če je recimo Aleš Blaž na kakršnikoli način spravil med svet, da je Aleš Blaž umrl. Kajti veliki duhovi imajo včasih čudne muhe. Kakor rečeno, človek se nam j' zdel sumljiv, pa morali smo o stvari, ker bi se nam bila javnost smejala, če bi bili stopili pred njo z našimi domnevanji. Šele ko je gospod Ivan Dvoržak izdal tri nova, »posmrtna« dela Aleša Blaža, smo spet o tem govorili. Dalje pa bo povedal itak gospod Aleksander Delmonte sam.

«Vi ste torej prepričani, po tem kar ste doživeli tisti večer v hotelu »Pri solncu«, da Aleš Blaž ni umrl?»

«Po tistem prizoru že sem sumil, da je čudni gost pisatelj Aleš Blaž sam. Danes pa sem o tem prepričan.»

Završalo je po dvorani, hrup je nastal po hodnikih, spodaj na cesti so se čuli glasovi »Prič so dokazale, da Aleš Blaž ni umrla, Sime Blaž se je nervozno pogovarjal s svojim zagovornikom, sodniki so si šepetali, državni pravdnik pa se je zmagošlavno smehljajal.

Gruča prič je prišla na vrsto. Organist in pevovodja mestne cerkve, dva moška, ki sta Aleša Blaža ob pogrebu iztirala iz cerkve, in oba policaja, ki sta tistikrat posegla v prepir.

Iznova je vzbudilo živahno zanimanje pripovedovanje obeh moških, ki sta tirala Aleša po stopnicah. Tudi njima, sta pravila, je neznanec izpovedal, da se piše Aleš Blaž. Njuno izjavo je potrdil tudi mlajši po-

ostal v občinskih blagajnah. Ako to napravite, potem imate verjetnost, da bo narod sprejel tudi ta pomanjkljivi zakon.

Omeniti moramo še, da pri izvajanju kuluka one občine v Bosni in Hercegovini in Vojvodini, ki so imele kuluk, svojega denarja za popravo cest niso dobile.

#### Edino stari cestni zakon je sprejemljiv.

Imel bi se omeniti nekatere druge nedostatke. Toda nam zadostuje, da je bilo resnično to, kar smo mi od vsega početka trdili, da je način zakona o kuluku pogrešen in pravilnik pomanjkljiv. Mi smo doživeli sijajno zadoščenje, da se je to z ministrskih klopi od strani obeh ministrov tako za javna dela, kakor za notranje zadeve, priznalo. Kaj je torej treba? Treba je v glavnem, kakor že omenjeno, celi zakon o kuluku s pravilnikom vred odpraviti in pa sprejeti moderni cestni zakon za bivšo vojvodino Kranjsko, ki ga imamo. To je za nas edino sprejemljivo! Če pa v drugih pokrajinah rabijo kuluk, naj se nedostatki in ostrine zakona in pravilnika o kuluku ublažijo in doseže oni cilj, ki ga je minister hotel doseči. Tako se bo onemogočilo, da bi posamezni ljudje iz hudobije ali nevednosti, ali strankarskih razlogov zlorabljali nepopolen zakon ali nepopolen pravilnik. Vas od vladne večine pozivamo, da priznate, da ste delali pogrešno, da je vaše delo slabo vplivalo na narod. Ako ne priznate in ne popravite, boste morali sami nositi vse posledice in vso odgovornost, ki iz tega izvira.

Pod silnim pritiskom opozicije je minister za javne zgradbe pred glasovanjem o interpelaciji izjavil, da bo popolnoma predelal pravilnik in ga predložil v oceno in presojo vsem klubom pred uveljavljenjem. Dalje je izjavil, da se v nekaterih pokrajinah kuluk tudi v bodoče izvajal ne bo. Zanimivo je bilo, da gospoda bivšega ministra Pucelja pri tej važni seji zopet ni bilo. Doma lagati, v Beogradu pa nič ali le škodo delati, to je navada pri samostojnih.

#### Do 20. februarja

naj vse krajevne organizacije SLS vpošljejo tajništvu SLS v Mariboru poročila o občnih zborih, sezname krajevnih odborov, nabiralne pole in prispevke, kakor je to bilo naročeno v okrožnici z dne 7. decembra 1923. Zelo veliko število krajevnih organizacij je svojo strankino dolžnost z največjo točnostjo izvršilo. Krajevna organizacije, ki naročenega še niso izpolnile, prosimo in pozivamo, da to storijo vsaj

do 20. februarja!

V disciplini je moč organizacije.

Tajništvo SLS v Mariboru.

## Varst o in p moč vojnim žrtvam.

Letos bo 10. obletnica največjega zločina nad človeštvom — svetovne vojne. Dobra štiri leta je trajal krvavi ples in sedaj, ko smo že v šestem letu takozvanega miru, pač ne vemo, ali naj bolj obžalujemo one žrtve, ki trohijo v neznani zemlji, ali pa one, ki tu med nami trpijo in propadajo na posledicah vojne.

lica. Da je pozneje proti starejšemu policaju Aleš Blaž svojo izjavo zanikal, to se je vsem zelo sumljivo zdelo.

«Gospod Aleksander Delmonte, prosim povejte nam svoje dogodščine v »Mirnem dolu« in svoje strokovno mnenje o takoimenovanih »posmrtnih delih« pisatelja Aleša Blaža!»

Gospod Aleksander Delmonte se je prijazno smehljajal, njegove oči so razumno in bistro gledale, njegove kretnje so bile samozavestne in prepričevalne, pa umerjene, elegantne. Poznalo se mu je, da je član akademije, pa tudi da je že naprej prepričan o uspehu svojega govora.

Pripovedoval je predzgodovino tožbe in kako je prišel založnik Ivan Dvoržak k njemu po pomoč. Z dostojno skromnostjo je omenil, da je priznan strokovnjak v slovstvenih vprašanjih, skliceval se je na svojo slovstveno-zgodovinsko razpravo, objavljeno v »Časopisu za umetnost«, in s šaljivo kretnjo opozoril sodni dvor, da ima zelo fin nos za »posebnosti velikih duhov«.

Nato je nadaljeval:

«Bil sem poleg, ko je čudni gost prišel v hotel »Pri solncu«. Ze tistikrat sem izrazil mnenje, da si je morebiti slavni Aleš Blaž dovolil nedolžno prevarico ter se proglasil za rajnega. Iz kakršnikoli razlogov: Veliki možje so vsi čudaki. Zato se nisem prav nič zavzel, ko je prišel gospod založnik Ivan Dvoržak k meni. Koj sem se lotil dela. Moje mnenje o sorodnosti med slovstveni izdelki enega in istega pisatelja poznate. Poudarjam le tole. Zame je bilo že tistikrat, ko so dela izšla pri Ivanu Dvoržak, nepobitno gotovo, da jih je pisal Aleš Blaž —. Drugo vprašanje pa je, kedaj jih je napisal. Če so dela nastala po smrti Aleša Blaža, tedaj Aleš Blaž še ni umrl, mora še nekje živeti. In v tej sme-

Ko se je mir zajamčil z raznimi pogodbami, so države prevzele tudi obveznost, da skrbijo vsaka za sebe za svoje vojne žrtve, ki so njeni državljani. Invalidsko vprašanje je obvezno za vsako državo in vlado. — Vlode lahko ocenjujemo po tem, kako danes skrbijo za invalide in ravno naša vlada v tem pogledu ne kaže potrebne pozornosti in lahko rečemo, tudi dovoljne človečnosti ne. To je žalostno, v marsičem tudi sramotno in sedaj bi morali vsi pravični zastopniki ljudstva postaviti vse moči, da se popravi, kar se še popraviti da.

Drugod, in če pogledamo tudi v Avstrijo, ki je bila tedaj v najtežjem položaju, vidimo, da so že iz prvega začetka čisto drugače skrbeli za invalide, kot pa pri nas. Drugod so se v svrhu pregleda invalidov postavile posebne pregledne postaje tako, da so imeli poškodovanci in bolniki vseh vrst pred seboj vedno zdravnika-specijalista (izvedenca). Posebni oddelki so bili za pljučno, srčno, živčno bolne, za ohromele, pohabljenе in v vseh kočljivih vprašanjih so tudi postaje oddale svoje izvedeniško mnenje o predstavljenju, pri nas je pa ena in ista zdravniška komisija odločevala glede vseh mogočih trpinov in poškodovancev vojne.

Če se tudi ne oziramo na to, da so v takih preglednih komisijah bili tudi slabi zdravniki in med njimi predvsem Wranglovci, ki v rusko-carski vojski niso imeli nobenega smisla za vzvišeno človečansko in zdravniško dolžnost, mora biti vendar vsem očito, da ena in ista zdravniška komisija ne more pravilno odločati glede vsake bolezn.

Postopanje s priznanimi invalidi je pri nas sramotno in ker so bili prvi početki reševanja invalidskega vprašanja površni in slabi, je ostalo še vse polno vojnih žrtev brez pomoči in celo brez priznanja, da dolguje njim človeška družba in država odškodnino ali vsaj pomoč za posledice vojne škode in trpljenja.

Zlasti med našim kmetskimi ljudstvom je mnogo invalidov, za katere se nihče ne briga. Naš kmet je prišel iz vojne ter je takoj vse svoje moči posvetil delu. V skrbeh in delu ni niti mislil na razne invalidske preglede, delal je in delal, dokler ga niso zrušile posledice vojnih bolezni in ran. Eden na primer je imel 1918 grižo, dolgo ni občutil nobenih posledic, sedaj se pa naenkrat pojavljajo bolečine in težave v želodcu in črevesih, ki močno znižujejo delazmožnost kmetskega poklica in katere zdravniki spoznajo za posledice prebojele griže. — Drugemu je zopet kroglja prodrla prsni koš zadaj pod lopatico ter izstopila spredaj pred ključnico, neposredno poleg prsne kosti. Skozi leta in leta je opravljal vsa kmetska dela, sedaj pa naenkrat občuti pritisk pri srcu in težave pri delu. Zdravnik ugotovi glasen šum nad veliko odvodno cevjo srca, ker je brezdvomno brazgotina zgrabila cev ter jo vleče k sebi. Vse težave sicer izginejo po večdnevni mirni legi in zdravljenju, a kdo povrne temu bolniku stroške za zdravljenje in pa primanjkljaje v delazmožnosti, ki se vedno večajo? — Težkih slučajev invalidov, ki pa niso priznani ter ne uživajo nobene podpore, bi lahko navedli dolgo vrsto. Zdravniki lahko dajo iz svoje prakse vse polno izvidov in ugotovitev o posledicah vojnih bolezni in poškodb.

Invalidi, ki niso invalidi, hodijo od zdravnika do zdravnika, zapravljajo kmetije, a zamanj iščejo mesto, kamor bi se lahko obrnili za pomoč. Najmanjše in najnižje zahtevajo, a še to zaman: invalidske podpore ne potrebujejo, zahtevajo pa po vsej pravici brezplačno bolniški oskrbo, kakor jih napadejo vonje posledice ter odvrnejo od dela. Poznamo slučaje, ko so se taki bolniki obrnili na pokrajinsko upravo s prošnjo za brez-

ri sem iskal dalje. Povedal sem vam že svoje mnenje o njegovi »smrti«. Lotil sem se Aleševih rokopisov, jih primerjal in predvsem našel, da je pisava v vseh rokopisih, tudi v tistih, ki so nastali po pisateljevi »smrti«, popolnoma enaka. Kemično sem preiskal črnilo, s katerim so bila pisana njegova poslednja dela, in sem dognal, da je pisava k večjemu leto dni stara. Moja raziskovanja je potrdil tudi priznani kemik in tule vam predlagam njegovo tozadevno izjavo. Našel sem tudi, da je papir rokopisov — pravkar omenjenih — komaj nekaj čez leto star. Tukaj je izjava papirnice!

Vse to je vedno jasneje dokazovalo, da je Aleš Blaž še živ. Kajti od njegove »smrti« sta do danes minili že dobri dve leti! Pa nisem še bil zadovoljen. Slo je za mojo čast in za čast kraljevske akademije. Zasedoval sem, odkod so prišli rokopisi. Sled je peljala v »Mirni dol«, kmetsko posestvo uro vožnje z vlakom odtod. Tam sta živela neki gospod Hinko Brglez in njegova žena Lenka. Zvedel sem, da je bil Hinko Brglez svojčas sluga pri Alešu Blažu, po gospodarjevi smrti pa da je neznan kam izginil. Dal sem moža opazovati in sem zvedel marsikaj zanimivega iz njegovega življenja. Moje domnevanje se je vedno bolj utrdjevalo. In nekega dne sem ga šel obiskati.

Manjkalo mi je namreč le še enega člena v verigi dokazov, ali se bavi ta gospod s pisateljevanjem in kaka je njegova pisava. Imel sem srečo. Iznemadil sem ga pri pisanju — mimogrede bodi omenjeno, da sem se našel istega gospoda, ki je prišel v vežo »Pri solncu« — in sam osebno in na lastne oči sem se prepričal, da je njegova pisava natančno ista ko v rokopisih pisatelja Aleša Blaža. In ko sem gospodu povedal v obraz, da je on Aleš Blaž — mi ni ugovarjal.

(Dalje prihodnjič.)